

LES NOTES DE RICARD RIPOLL

S'inventen un llibre

Enciclopedia.cat diu que Jordi Ventura publicà, l'any 1960, el llibre *Pere el Catòlic i Simó de Montfort*, i el 1996, *Pere Catòlic i Simó de Montfort: els càtars, Catalunya i les terres occitanes*. Aquest segon llibre, amb aquest títol, no existeix. El 96, Ventura va reeditar *Pere el Catòlic i Simó de Montfort*, sense canviar-ne el títol. "Els càtars, Catalunya i les terres occitanes" és el títol del pròleg que va afegir-hi i és el lema que, com a reclam, apareix a la part inferior de la coberta, però el títol de portada, que és el títol del llibre, és el mateix que el del 60, i així apareix fixat al Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya.

Inventat, o no

Labutxaca manté la nota de l'edició de la BPF signada per Ferran Toutain referent al misteriós autor de l'epígraf del capítol VI del llibre segon d'*El roig i el negre*, Gratius, segons la qual, molt probablement, és un autor inventat per Stendhal. Segons les edicions de referència –Le Livre de Poche Classique, Folio Classique i Bibliothèque de la Pléiade–, cal considerar també la possibilitat que es tracti d'un error d'impremta, o d'una deformació intencionada de l'autor, per Grotius (1583-1645), jurista holandès.

Ni exhaustius ni investigadors

L'exemple de Fabra a *exhaustiu*, en el sentit de "que enumera tots els casos, totes les hipòtesis possibles d'una qüestió", era "investigació exhaustiva". Ja s'entenia que es tractava de la investigació que podia fer un historiador, un biòleg, un científic en general. Els artesans del DIEC1 van *enriquir* l'exemple, millora que el DIEC2 ha respectat: "La investigació policíaca fou exhaustiva." Evidentment, una investigació policíaca no consisteix a enumerar casos i hipòtesis. L'exemple obligava a dir que *exhaustiu* indica extens, complet, que no deixa res per fer o per tractar.

Estudi detallat de les fosses comunes a Catalunya i el trasllat de cossos al Valle de los Caídos

A Catalunya es coneix l'existència de 179 fosses comunes de la Guerra Civil, però n'hi ha més, i n'hi havia hagudes moltes més, perquè algunes han desaparegut. Per exemple, les que foren exhumades per traslladar els cossos al Valle de los Caídos. A les poblacions que tenien diverses fosses pel terme, o diversos morts escampats, només se n'ha comptabilitzada una. Per primera vegada, un estudi explica de manera detallada quan, com i on neixen les fosses comunes a Catalunya, les descriu totes i recorda que milers de persones –soldats, majoritàriament– han restat i resten com a subjectes clandestins de la història, sense que mai no hagin tingut un espai on poder ser honorats ni mai hagin gaudit d'una sepultura digna. Queralt Solé i Barjau, doctora en història contemporània i professora de la Universitat de Barcelona, acaba de publicar a l'editorial Afers el llibre, de més de 600 pàgines, *Els morts clandestins. Les fosses comunes de la Guerra Civil a Catalunya (1936-1939)*.

La investigadora s'ha adonat d'un fet que no havia estat prou destacat: que molts pagesos i veïns de nuclis rurals van enterrar cossos. Primer, els que es trobaven als marges de les carreteres o als voltants dels cementiris, morts per la repressió a la rereguarda dels primers mesos. Després, els morts al front. I, finalment, els causats durant l'avenç de les tropes franquistes i la retirada dels soldats republicans.

La investigadora ha pogut escatir que la majoria de fosses comunes existents a Catalunya són de soldats, de les quals actualment encara pot ser que n'hi hagi 148. Dóna la xifra en condicional perquè l'experiència demostra que és difícil de localitzar-les, atès que sovint no se'n sap l'indret exacte i, a més, en setanta anys, el paisatge pot haver canviat substancialment.

La historiadora estableix una tipologia de les fosses. N'hi ha de set menes: nascudes de la repressió republicana; de camps de treball del SIM; les de civils represaliats per l'exèrcit franquista el 1938; les de soldats de tots dos bàndols; les de les represàlies de l'exèrcit republicà en retirada; les d'hospitals militars i les de civils represaliats el 1939.

A més d'haver fet el primer gran estudi de les fosses comunes de Catalunya, i d'haver-les descrites, la historiadora aporta dades inèdites sobre el trasllat, entre els anys 1959 i 1964, de les despulles de milers de soldats, franquistes i republicans, al Valle de los Caídos, a Cuelgamuros (Madrid). Es pot dir que ha ofert la informació més detallada, fins ara, del trasllat de restes al faraònic monument franquista. A més, la localització a l'Arxiu Històric de Lleida de les gestions fetes pel Govern Civil de la província li ha permès de reportar els noms de totes les restes òssies traslladades des dels diversos municipis de Lleida, cosa que no ha pogut fer de les tres restants províncies catalanes, fons arxivístics de moment il·localitzables. La informació arxivada a Alcalá de Henares és important, però incompleta, i la historiadora la buida a fons, cosa que li ha permès de documentar moltes fosses.

Els cementiris clandestins de la Guerra Civil han estat objecte d'un gran estudi històric.

Lluís Bonada